

AZ IDŐSEK INTERNET OKTATÁSA

Internet oktatás a Deák Ferenc Megyei Könyvtárban

Az időseknek sokszor az önbizalmuk hiányzik, hogy a számítógép elé üljenek. Bátortalanok, kételkedve tekintenek az informatika térhódítására. Nem igazán hisznek az interneten igénybe vehető szolgáltatások megbízhatóságában. Kifejezetten az időseknek szóló oktatóprogramok, oktatási rendezvények segíthetik őket abban, hogy bátorságot gyűjtve elinduljanak az információs szupersztrádán is.

Könyvtárunkban az első, lakosság számára meghirdetett internet használati tanfolyamot 2001-ben tudtuk lebonyolítani. Ekkor teremtődtek meg azok a technikai feltételek, amelyek biztosították az ilyen jellegű tanulás-tanítás feltételeit, ugyanis a megyei könyvtár gyermek olvasótermében került átadásra az Oktatási Minisztérium ajándéka, a hét számítógépből álló internet-labor. Ez elsősorban a gyermekek számára biztosította a foglalkozások számítógépes háttérét, illetve szabadidőben az interneten való böngészést, de nagyon hamar a felnőttek oktatásába is bekapcsolódtunk. A Széchenyi Terv keretében, az Informatikai Kormánybiztosság lebonyolításában ugyanis pályázatok indultak, először a könyvtárak számítógépekkel való ellátására, majd a könyvtári olvasók internethasználatának tanítására. A 2002-es évben, szintén a Széchenyi Terv keretében meghirdetett pályázaton 10 számítógépet és egy nyomtatót nyertünk. A pályázat feltétele volt, hogy a könyvtár szervezzen a lakosság számára internetes tanfolyamokat. A kurzusokat ekkor a felnőtt, illetve a gyermek olvasószolgálat és a feldolgozó csoport egy-egy munkatársa tartotta felváltva, miközben ők maguk is elvégeztek egy 90 órás képzést. Így a megyei könyvtárban is (akárcsak a nagyobb városokban) elindultak a 20–22 órás tanfolyamok. A résztvevők többsége a középkorú vagy idősebb korosztályhoz tartozott; örömmel jöttek a képzésre, mert máshol esélyük sem volt ilyen alapismereteket szerezni. A 2000-es évek egyik legsikeresebb projektje volt ez. Később a Nemzeti Kulturális Alapnál is lehetett a tanfolyamokra forrást szerezni – jellemzően ezek is megyei együttműködésben, a lenti és a zalaegerszegi városi könyvtárral együttműködve valósultak meg. A kistérségi, mozgókönyvtári szolgáltatás kiterjedése nyomán aztán e könyvtárak a falvakban is folytatták a lakosság internethasználatra való felkészítését.

A megyei könyvtár történetének egyik legutóbbi fejezete az európai uniós pályázatokba való bekapcsolódás, annak nyomán pedig a technikai lehetőségeknek, a könyvtár berendezésének, a szolgáltatási feltételeknek hatalmas átalakulása. A fejlesztésekre elsősorban a TIOP, a továbbfejlesztésekre, a tevékenységek kibővítésére pedig a TÁMOP konstrukció keretében meghirdetett pályázatok adtak lehetőséget. A TIOP („Tudásdepó Expressz” – TIOP-1.2.3-08/1) pályázat keretében sikerült kialakítani egy jól felszerelt, elkülönített oktatási kabinetet, ahol korszerű gépeken és prezentációs eszközök segítségével nyílik lehetőség az oktatóprogramokon való részvételre, gyakorlásra. A TÁMOP-3.2.4 kódjelű, „A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében” című pályázat elnyerése több mint 77 millió forintos forrás felhasználását tette lehetővé a konzorciumi tagok számára, 2010. július 1-je és 2012. február 28-a között. A pályázat hatalmas lehetőségeket kínált fel a megyei könyvtár számára. Hosszú idő után lehetőség nyílt új, modern bútort készíttetni a felnőtt és a gyermekolvasói térbe; megújult a könyvtár honlapja, külön honlappal a gyermekek és a kistérségi olvasók számára. A könyvtár

gazdag és látványos promóciós anyagokat tudott készíteni az olvasás népszerűsítésére; több kistéleplési és iskolai könyvtár dokumentumállományát sikerült feldolgozni a Textlib integrált rendszer katalógusában, a helyismereti gyűjtemény analitikus feldolgozása jelentősen előrehaladt és elkezdődött a Zala megye településeinek képes ábrázolása című adatbázis feltöltése. Az olvasók számára számos rendezvényt sikerült szervezni, a gyermekek számára pedig integrációs foglalkozássorozatot. A könyvtár munkatársai közül többen szakmai és szaknyelvi képzéseken vettek részt. A legutolsó internethasználati tanfolyamokat már az új oktatótermünkben e pályázat keretében bonyolítottuk le.¹

E cikk szerzője 2003-ban vette át a gyermekkönyvtár munkatársától az oktatói szerepet. Elsőre úgy tűnt, hogy mélyvízbe dobtak a kollégák, de a kezdeti ijedelmet felváltotta az új feladatnak való megfelelés izgalma. Gondot okozott, hogy mit, hogyan, kiknek kell tanítani. A mit kérdés megválaszolásában nagy segítségemre volt az oktatást végző kollégákkal való konzultálás mellett az, hogy 2002-ben a Budapesti Művelődési Központ elindította az azóta is töretlen népszerűségnek örvendő „Kattints rá nagy!” internettanfolyamokat. Ezeknek a tanfolyamoknak a tematikája és tanfolyami anyaga elérhető volt akkor az interneten. Ezek képezték az első általam tartott képzések anyagát. A későbbiekben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Lőrinci Nagykönyvtára² internetes tanfolyamainak segédanyaga (ami jelenleg is elérhető az interneten) jelentette a kiindulópontot. Ezt alakítottam át, egészítettem ki az általam fontosnak tartott részekkel. Természetesen ma is folyamatosan figyelem a könyvtárak ilyen jellegű tevékenységét. Saját internetes tudásom bővítését szolgálta, hogy 2006-ban lehetőségünk nyílt kolléganőmmel együtt elvégezni az információs társadalmi tanácsadó (IT mentori, eTanácsadói) képzést. A képzés 40 órás, 4 modulós, heti egy, a képzési helyen (Szombathely, Berzsényi Dániel Könyvtár) lebonyolított 5 órás oktatási nappal és heti 5 óra távoktatással zajlott. A képzés magába foglalta a számítástechnikai alapok rendszerezését, kiemelkedő szerepet kapott az ügyfélkapu és lehetőségeinek bemutatása, a lakosságot informáló felületek és adatbázisok ismertetése (dr. Info, elvira.hu), az elektronikus adóbevallás menetének elsajátítása. Itt hallottam először az e-ügyintézésről, az e-bankolásról. A képzés során megszerzett tudásomat folyamatosan frissítem, s bizonyos elemeit beépítem a tanfolyamok anyagába.

Internethasználati tanfolyamainkra kezdetben még jelentkeztek gazdaságilag aktív korú emberek, de a kétezres évek közepétől már csak az idősebbek, a 60 év feletti a jellemző korosztály. Volt olyan tanulónk, aki 75 évesen vágott bele a tanulásba, s a mai napig kapunk tőle visszajelzést internethasználati sikerélményeiről.

Az induló tanfolyamokat több platformon is meghirdetjük: a könyvtári épületében található információs táblán, a helyi televízióban, nyomtatott sajtóban, rádióban, a könyvtár honlapján valamint hírlevélben is kiküldjük a feliratkozott olvasóinknak. A képzéseket érdemes lenne még további helyeken is népszerűsíteni, például nyugdíjas klubokban, polgármesteri hivatalokban, a munkaügyi központnál, orvosi rendelőkben, pályaudvarokon lehetne elhelyezni az internetes tanfolyamokat népszerűsítő felhívásainkat. A tanfolyamon való részvétel az utóbbi években ingyenes. Egy-egy csoport létszáma maximálisan 6 fő. Úgy tapasztaltuk, hogy ez az a létszám,

¹ Kiss Gábor, Kocsisné Sipos Rozália: A megyei könyvtár története: a könyvtár szolgáltatásai, gyűjteményei. Kézirat, DFMK 2011.

² Kulcs az internethez.

<http://www.fszek.hu/konyvtaraink/thokoly_ut_5_/internet_tanfolyam/?article_hid=5047> [Letöltve: 2012-04-19]

amit kezelni tudunk, hiszen kezdetben még nagyobb az igény a személyes segítségre. Arra is gondolni kell, hogy a 6 fős csoport nem „egyszerűen” csak 6 idősebb személyre való állandó odafigyelést jelent, hanem annak a 6 számítógépnek a működését is folyamatosan szemmel kell tartani, amin dolgoznak. Jelentkezést elfogadunk személyesen, telefonon, interneten keresztül is. Gyakran előfordul, hogy nem maga a tanulni vágyó jelentkezik a tanfolyamra, hanem valamelyik családtagja jelentkezteti be, ajándéknak szánva. Előzetes igényfelmérést nem végzünk, illetve csak olyan mértékig, hogy tudomást szerezzünk arról, hogy a jelentkező személy milyen szinten áll az internet használatában. Ha a válaszból arra a következtetésre jutunk, hogy számára már haladóbb szintű tanfolyam lenne eredményesebb, akkor felajánljuk neki, hogy a későbbiekben, ha tudunk ilyen jellegű képzést indítani, értesíteni fogjuk. Most vannak az első olyan jelentkezéseink, amelyek ilyen jellegű igényt jeleznek. Ők azok, akik elvégezték az alapszintű tanfolyamainkat (akár már többször is), s egy ideje internethasználók és szívesen bővítenék tudásukat. Feladatunk, hogy kialakítsuk a haladó szintű tanfolyamok tematikáját, s ha mi magunk nem tudjuk vállalni az ilyen képzések megtartását, akkor gondoskodni kell külső oktató személyről.

Képzéseink 20 órák, az órákat heti 2 alkalommal tartjuk, egy-egy foglalkozás 4 órás időtartamú. Mindig a tanulni vágyókkal együtt, közös megegyezés alapján határozzuk meg, hogy melyik napszakban kerüljön sor a tanfolyamra. A leginkább megfelelő időszak a délután három óra utáni kezdés.

Könyvtárunkban ma is hárman végezzük az oktatást, mindannyian rendelkezünk tanári végzettséggel – a könyvtár szakhoz matematika, számítástechnika, magyar, történelem szakok párosulnak, s ugyancsak mindhárman rendelkezünk információs társadalmi tanácsadó végzettséggel. A tanfolyamok megtartásáért a legtöbb esetben pályázati pénzből biztosított megbízási díjat is sikerült kifizetnie a könyvtár vezetésének.

A tanulás korszerű oktatólaborban folyik, egyforma „tudással” rendelkező számítógépeken (mindegyiken ugyanazok a programok találhatóak meg, jól látható betűméretben jelennek meg a szövegek), ugyanolyan monitorokon mindenki számára jól látható kivetítő segítségével. A számítógépeket úgy helyeztük el a teremben, hogy az oktatónak elegendő helye legyen arra is, hogy a tanulók mellé álljon segíteni. A tanfolyamvezető feladata, hogy felismerje az egyes résztvevők terhelhetőségét, azt segítse, szükség esetén helyreállítsa. Ha a résztvevők eredményességét valami gátolja, akkor ennek oka többnyire nem magában a személyben keresendő, hanem a szituációban, tehát a témában, a módszerekben, a munkakörülményekben. A következő kérdésekre kell megtalálnunk a válaszokat: „Mi nincs rendben?”, „Hogyan szeretnék?”, „Mit lehet ennek érdekében tenni?” Időnként találkozunk azzal a jelenséggel, hogy a tanulás során jelentkező kudarc, sikertelenség a számítógéppel szembeni negatív attitűd kialakulásához vezet. Ennek ellensúlyozása, a siker megszerzésének biztosítása a tanítást végző személy egyik (talán legfontosabb) feladata.

Mivel a legtöbb tanfolyamra jelentkező idős embert korábban senki sem tanította az internet használatára, az általunk elmondottak és a tőlünk látott minta alapján kezdik el majd használni, így felelősségünk óriási. Úgy kell megtanítanunk az egyes eljárásokat, hogy azok rutinná váljanak számukra, ugyanis ezek a rutinok alkotják a későbbiekben a készségek és képességek minőségének alapját.

Az idősek számára tartott informatikai tanfolyamokkal szemben támasztott fontos elvárás, hogy az oktatott tananyag legyen egyszerű, hétköznapi nyelven megfogalmazott, könnyen követhető és azonnal hasznosítható. Csak a hétköznapi

felhasználás során hasznos tudást érdemes megtanítani. (Pl. az internetes menetredekben való eligazodás, okmányirodai internetes időpontfoglalás menete, stb.). A tanítás során a frontális tanítás és az egyéni gyakorlás ötvözése a legtöbbször alkalmazott módszer. A frontális tanítás során a hallgatók a projektorral kivetített tartalmat tekintik meg (többször bemutatva a lépéseket) majd a látottakat saját maguk is próbálják elvégezni. A projektoros bemutatás után mindig reprodukív feladatot kap a csoport, vagyis a feladattal egyező, vagy ahhoz nagyon hasonló feladatot oldanak meg a hallgatók. Ugyancsak megszívlelendő, hogy a tanulási folyamat során az oktató csak szükséges mértékben segítse a tanulót, még ha gyorsabb, egyszerűbb is lenne, ne oldja meg a feladatot helyette.

A tanítást végző kollégákkal egyeztetett tematika alapján végezzük az oktatást. Minden egyes tanfolyami naphoz segédanyagot, részletes jegyzetet készítünk. A hallgatóktól azt kérjük, hogy erre a lapra, a megfelelő részhez írjanak olyan saját megjegyzéseket, amelyek segíthetik őket a későbbiekben a tanultak felelevenítésében. Az oktató által készített jegyzet formai igénye, hogy nagy betűkkel, szellősen írott legyen, és megfelelő részletességgel tárgyalja az elsajátítandó tananyagot.³

A sokéves tapasztalat azt mutatja, hogy egy-egy tanfolyam elején a hallgatóknak nincsenek pontos elképzeléseik a képzéssel kapcsolatban, csupán általános érdeklődést mutatnak. A későbbiekben viszont már azt tapasztaljuk, hogy a megszerzett informatikai tudás birtokában konkrét javaslatokat tesznek a tanfolyam tananyagának alakítására. Ezeket a javaslatokat természetesen amennyire tudjuk, figyelembe vesszük (például több tanfolyamon kérték, hogy az Explorer és Mozilla Firefox böngészőprogramok mellett mutassuk meg a Google Chrome használatát is, vagy például szintén tanulói javaslatra tettük bele tanfolyamainkba a Facebookra történő regisztráció elvégzését).

Minden oktatási folyamatra, így az idősek informatikai oktatására is igaz, hogy meg kell határozni azokat a kulcsfogalmakat, amelyek a tanulás során előkerülnek. Ezeket természetesen nem egyben zúdítjuk a hallgatókra, hanem mindig az aktuális tananyagnál értelmezzük. Érdekes az előkerülő kulcsfogalmakról a hozzá kapcsolódó magyarázatokkal együtt listát készíteni, s azokat már a tanfolyam elején az idősek hallgatók kezébe adni. Kerüljük az informatikai szleng használatát, ha lehet, használjuk a szavak magyar megfelelőit.⁴

Idősek tanítása során az egyes lépéseket kisebb elemekre kell bontani, de náluk is lehet hivatkozni a tanfolyam korábbi óráin elsajátított elemi lépésekre.

Hallgatóinkat megtanítjuk a számítógép alapfokú használatán túl az elektronikus levelezés fortélyaira, különböző keresési technikákra, az elektronikus ügyintézés kezdő lépéseire. A tananyagban számos izgalmas és hasznos weboldal szerepel, de nem marad ki a szórakozás, a chat, a blog, a zene, a játék sem. Képzéseink – jellegükből fakadóan – gyakorlatorientáltak.

Tanfolyamainkon az első alkalom során szövegszerkesztési ismereteket, böngészőhasználatot tanítunk. A programok, az egyes funkciók megismerése indirekt módon történik, hiszen nem az a célunk, hogy minden menüpont, ikon használatát

³ Dancsó Tünde: Az időskori informatika képzések módszertana. In: evilág, 2006. 4. sz. p. 15.
<<http://www.pointernet.pds.hu/ujsagok/evilag/2006-ev/04/2007022013472353900000545.html>>

[Letöltve: 2012-04-23]

⁴uo. p. 19.

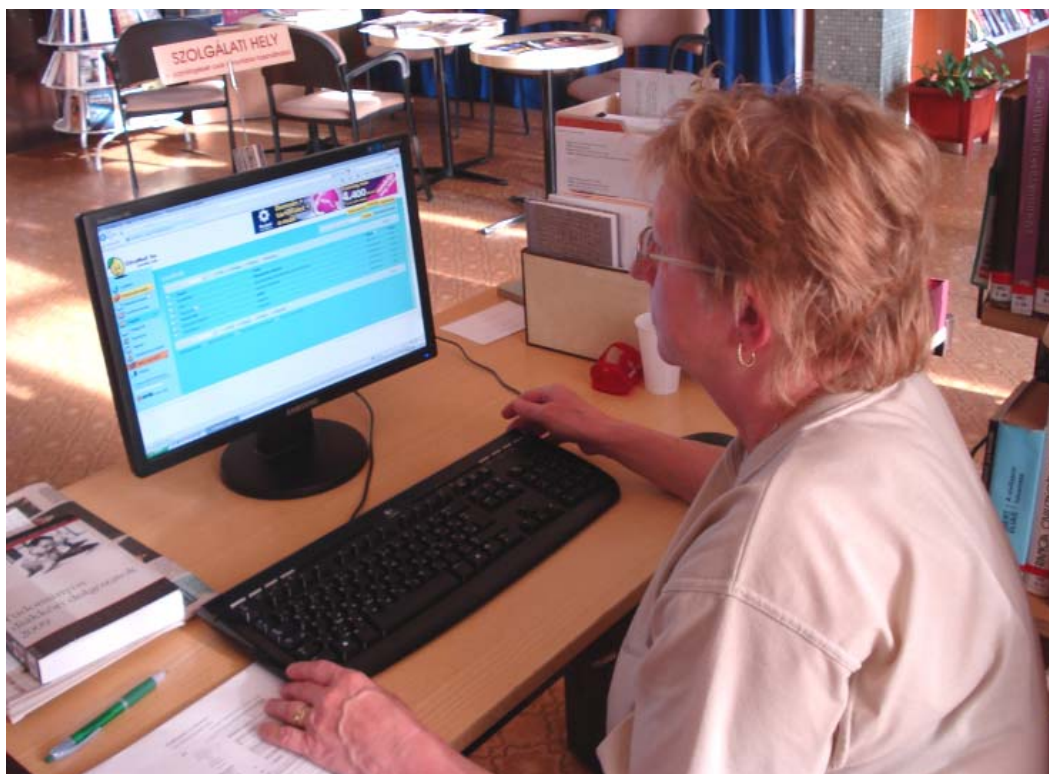
megtanulják a hallgatók, hanem az, hogy egy konkrét feladat megoldásához megadják a megfelelő eszközt.

Minden esetben szerepel a tanfolyami tematikánkban egy levelezőprogram használatának tanítása. Az adott oktatótól függ, hogy ki melyik programot tanítja, de mindannyiunkra érvényes, hogy kezdetben csupán a levelek írásával, fogadásával foglalkozunk, majd csak ezek alapos megismerése és begyakorlása után térünk rá a levelezőprogram egyéb funkcióinak megismerésére.

A tanítás során kerüljük a minden részletre kiterjedő ismertetést. Célunkat akkor érjük el, ha a tanulók képesek lesznek a megismert műveleteket személyes igényeik eléréséhez felhasználni.

A lezárult internethasználati tanfolyamok után a következő lehetőségekkel élhetnénk:

- Klubfoglalkozások, közösségi napok megszervezése. Ezeknek egyrészt szocializációs szerepük is van, mivel a régi kapcsolatok fenntartására, új kapcsolatok teremtésére kínálnak lehetőséget. Másrészt ezek az alkalmak építenek a már megszerzett tudásra, felkeltik a hallgatók érdeklődését és további felhasználásra ösztönzik őket.
- Levelezési lista működtetése, amely lehetőséget ad a tagok közötti kommunikációra, információcserére. A lista gazdájának az oktatónak kell lennie, így biztosítható annak működtetése.
- Közösségi oldalon zárt csoport létrehozása.
- Haladó szintű tanfolyamok indítása a könyvtár épületén belül.
- Távközpont megszervezése, amely nem nélkülözné a személyes találkozást, konzultáció lehetőségét.

Egy tanfolyami résztvevőnk (2011.április 12.)

Egy kérdőíves vizsgálat eredményei

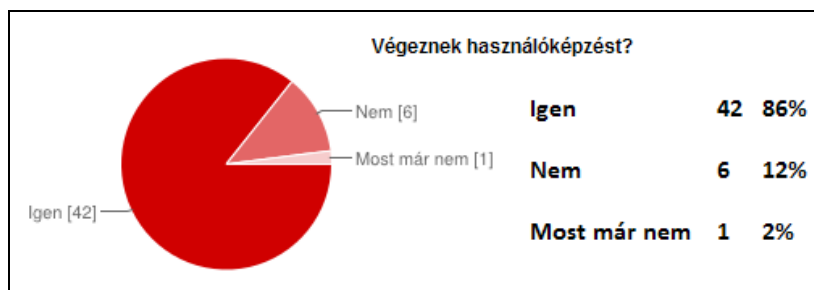
Kíváncsi voltam, hogy más megyékben milyen formában végzik a felnőttek (idősek) internet oktatását, ezért 2012 tavaszán egy elektronikus kérdőívet állítottam össze. Az elkészült kérdőív linkjét⁵ elektronikus levélben küldtem el a kiválasztott könyvtárak általános kérdéseket fogadó e-mail címeire.

A vizsgálati populációt a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtáron kívül 18 megyei könyvtár, valamint a Dunántúl városi könyvtárai jelentették. A városi könyvtárakat a konyvtar.hu portál segítségével választottam ki. Így – többek között - a következő Zala megyei városi könyvtárakat kértem meg a kérdőív kitöltésére: Fáklya Művelődési Ház és Könyvtár (Letenye), Fejér György Városi Könyvtár (Keszthely), Gróf I. Festetics György Művelődési Központ Városi Könyvtár és Muzeális Gyűjtemény (Hévíz), Halis István Városi Könyvtár (Nagykanizsa), József Attila Városi Könyvtár (Zalaegerszeg), Móra Ferenc Általános Iskola Zeneiskola Napközi Otthonos Óvoda és Könyvtár (Zalakaros), Salla Művelődési Központ Könyvtár és Alapfokú Művészeti Iskola (Zalalövő), Városi Könyvtár Lenti (Lenti), Városi Könyvtár Pacsa (Pacsa), Városi Művelődési Központ Könyvtár és Alapfokú Művészeti Iskola (Zalaszentgrót).

Az elküldött 128 kérdőívből 55 érkezett vissza, ezekből az értékelhető kérdőívek száma 49 volt. Ha további bontást nézünk: 18 megkérdezett megyei könyvtártól 16 felhasználható kérdőív érkezett, a megszólított megyei könyvtárak 88%-a válaszolt. A 110 városi könyvtárból 33 értékelhető válasz érkezett vissza, ebben az esetben csak 30%-os volt az együttműködési szándék.

A kérdőívek felvétele 2012. április 10. és április 24. között történt, minimális esetben 3, maximális esetben 40 kérdésre válaszoltak a megkérdezettek. (A kérdőívben több helyen elágazási pont van.) A kérdések többsége zárt kérdés volt, csak néhány nyitott kérdés szerepelt a kérdőíven. A kérdéseknél egyértelműen jelöltem meg, hogy hol várok egyéni gondolatokat (csak röviden kellett válaszolni), s hol csak a megadott válaszok közül választás lehetséges. A kérdések meghatározásánál szempont volt, hogy a kérdőív lehetőség szerint hamar kitölthető legyen; kb. 10-15 percet vett igénybe.

Az első kérdéscsoportban a könyvtár nevére, helyére, típusára valamint arra kérdeztem rá, hogy végeznek-e, s ha igen, milyen típusú használóképzést. A választ adó 49 könyvtárból 42 könyvtárban végeznek használóképzést. A 6 könyvtár között – melyek tevékenységei közé nem tartozik a használóképzés – meglepő módon volt egy megyei könyvtár is.

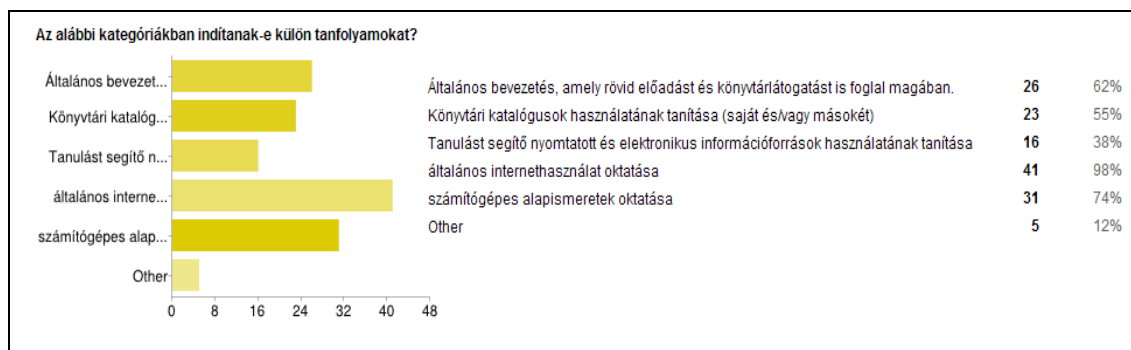

⁵ Internet-használati tanfolyamok a könyvtárakban

<<https://docs.google.com/spreadsheet/viewform?pli=1&formkey=dDdZX3hhVUhXXzN3ZkVqSUVnajA4ZEE6MQ#gid=0>> [Letöltve: 2012-05-04]

A következő kérdés megválaszolására csak azokat a könyvtárakat kértem, akik tevékenységei között megtalálható a könyvtár használóinak bármilyen képzése.

A „Milyen típusú használóképzést folytatnak” kérdésre érkezett válaszok közül látható, hogy az általános internethasználat oktatása a legjellemzőbb használóképzési tevékenység, a választ adó könyvtárak 98%-ában találkozhatunk e képzési formával.

Használóképzés lehetséges formái

A következő kérdéssel szűkítettem a vizsgálandó könyvtárak körét, csak azokat a kollégákat kértem a kérdőív kitöltésének folytatására, akik foglalkoznak idősek internetes oktatásával, s így a kezdeti 49 könyvtárból 36 vizsgálandó könyvtár maradt. Második kérdés csoport az oktatást végző könyvtárosokra vonatkozik:

Az első kérdésre érkezett válaszokból, hogy hány könyvtáros végzi az adott könyvtárban az oktatást, megállapítható, hogy a megkérdezett könyvtárak 35%-ában egy könyvtáros végzi a tanítást. Ezek a könyvtárak valamennyien városi könyvtárak. Azok a könyvtárak pedig, ahol 3-nál több könyvtáros kapcsolódott be az internethasználati tanfolyamok megtartásába, valamennyien megyei könyvtárak.

Arra is kíváncsi voltam, hogy a tanítást végző könyvtárosok rendelkeznek-e e-tanácsadói végzettséggel. Meglepő eredmény született: a válaszoló 14 megyei könyvtárból 4 olyan könyvtár van, ahol a könyvtárosok nem rendelkeznek e-tanácsadói végzettséggel, s ezek mindahányan dunántúli megyeszékhelyeken találhatóak. S az is elgondolkodtató, hogy csak 2-2 olyan könyvtár van a megkérdezettek között, ahol 3 illetve 3-nál több kolléga vállalkozott IT mentori ismeretek igazolt megszerzésére.

A „Milyen iskolai végzettséggel rendelkezik az oktatást végző könyvtáros” kérdésre érkezett válaszok nem okoztak meglepetést, előzetes várakozásomnak megfelelően a legtöbb helyen felsőfokú – de nem pedagógusi - végzettséggel rendelkező könyvtáros illetve felsőfokú végzettségű informatikus tartja a tanfolyamokat.

A könyvtárak 51%-ában a munkaidő részét képezik ezek a tanfolyamok, ezért külön díjazás nem jár érte. A 35%-ot jelentő, egyéb kategóriában érkező válaszok azt a feltételezésemet erősítették meg, hogy ha valamilyen pályázati pénzből sikerült finanszírozni a könyvtáros ilyen jellegű tevékenységét, akkor azt minden esetben megtették az intézmények vezetői, ha pedig nem állt rendelkezésre pályázati forrás, akkor a munkaidő részeként kellett megoldani a tanfolyamok megtartását.

A „Hogyan kerülnek meghirdetésre az internethasználati tanfolyamok” kérdésre érkezett válaszok szerint a leggyakoribb mód: a szóbeli közlés, honlapon meghirdetés, szórólapokon, plakátokon való népszerűsítés. Nagyon kevesen jelölték be a rádióban, televízióban, honlapon kívüli más internetes platformon való hirdetési lehetőségeket. Ezen biztosan kellene és lehetne is változtatni.

A „Kik jelentkezhetnek a tanfolyamokra?” kérdésre érkezett válaszok szerint a könyvtárak 78 %-ában bárki – függetlenül attól, hogy tagja-e a könyvtárnak, vagy a település lakója-e – részt vehet a könyvtárak által hirdetett internetes tanfolyamokon.

A „Mely korosztályok számára hirdetik meg a tanfolyamokat?” kérdésre adott válaszok egyértelműen mutatják, hogy ma már az internet használatát segítő képzéseket leginkább az idősebb korosztály számára hirdetik meg a könyvtárak. Mindössze a könyvtárak fele jelölte „az aktív korúak számára” választási opciót, s ami elgondolkodtató (igaz, hogy a felmérés az idősek internethasználati tanfolyamairól próbál képet adni), hogy a 36 könyvtárból csak egyetlen könyvtárban próbálják a középiskolások internethasználati kultúráját szervezett, tanfolyami keretek között „csiszolni”. Könyvtárunkban erre a korosztályra kiemelt figyelmet fordítunk, s már több olyan tanfolyamot is tartottunk számukra, ahol az internet általuk kevésbé ismert lehetőségeit mutattuk be. (Pl: Google-val hogyan tudnak bonyolult matematikai számításokat elvégezni, hol keressenek régi filmhíradókat, hol találnak kötelező olvasmányokat a neten, könyvtári online katalógusokban hogyan kell keresni, biológiai, kémiai, fizikai tanulmányaikhoz hol találnak segítséget.)

A kérdőív arra is rákérdezett, hogy a tanulni vágyó idős emberek miért jelentkeztek a tanfolyamokra. A legjellemzőbb válaszok a következők voltak: megtanulni az internetet használni, kapcsolatot tartani a családtagokkal, szabadidejüket szeretnék hasznosan eltölteni, lépést tartani az újdonságokkal, tudásukat fejleszteni. Ezek a válaszok is azt tükrözik, hogy az idősek is nyitottak az újdonságokra, akarnak és képesek is tanulni.

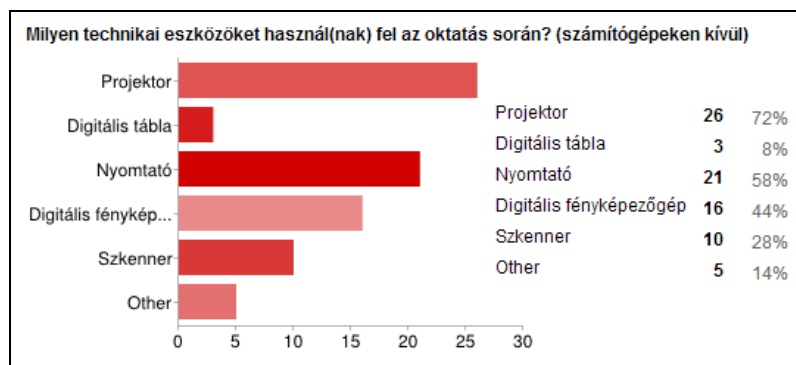
A válaszoló könyvtárak nagy többsége 6-10 fővel indítja el a tanfolyamokat, a tanfolyamon való részvétel ingyenes.

A kérdőív következő kérdései arra vonatkoztak, hogy a kollégák a hallgatóknak készítenek-e segédanyagot, illetve támaszkodnak-e mások által elkészített tananyagokra, segédletekre. A válaszoló könyvtárak 80%-a segíti a tanfolyamon résztvevőket kézbeadott tananyagokkal. Viszont meglepő képet adnak a második kérdésre adott válaszok: 36 könyvtárból 27-en nem támaszkodnak mások által elkészített segédanyagokra. (Miért nem?) Akik igennel válaszoltak, ők a Netre fel öregem c. könyvet, a BMK Nagyinet oktatási segédletét, az eMagyarország kiadványokat, könyvtárosok által írt, interneten hozzáférhető tanfolyami anyagokat említik.

A „Végeznek-e szintfelmérést?” kérdésre mindössze 6 igenlő válasz érkezett.

Az utolsó kérdéseknél arra voltam kíváncsi, hogy egy-egy tanfolyam hány órás, hány héten keresztül tart, naponta hány órában folyik az oktatás. A tanfolyamok jellemzően 15-20 órák, alkalmanként 3-5 órában zajlanak. A tanfolyamok hosszát tekintve már erősen szóródtak a válaszok. Jó páran vannak, akik egy hébe sűrítik a tanfolyamot, de olyan is előfordult, hogy a tanfolyam 10 hétig tart. A többiek 2, 3, 4, 5 hét alatt bonyolítanak le egy-egy oktatást

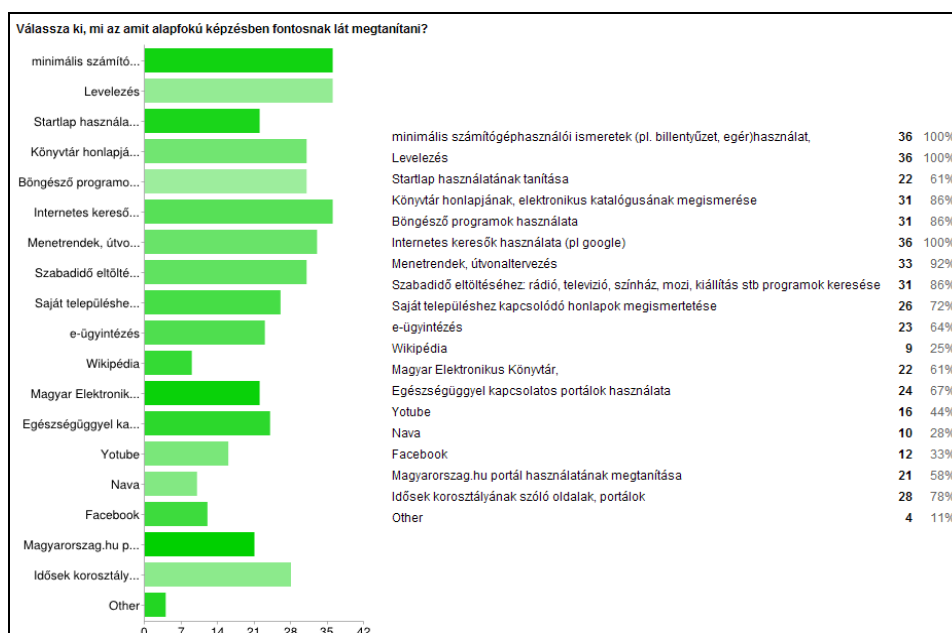
A következő kérdés csoport a technikai feltételeket vizsgálta: A válaszoló könyvtárak 72%-a használ projektort, 58%-a nyomtatót az oktatás során. Az egyéb kategóriát is bejelölő 5 válaszoló mindegyike a pendrive-ot írta be plusz technikai eszközként. A digitális táblák még nem terjedtek el a könyvtárakban, amik vannak, azok minden bizonnyal az elmúlt évek pályázati forrásainak eredményeként érkeztek.

A válaszoló könyvtárak közül csak 7-en tartanak tanfolyamot a saját könyvtárak épületén kívül, amelyek a kistérségi ellátás keretében valósulnak meg. A könyvtáraknak ezt a lehetőséget jobban ki kellene használni. A falvakban sok az idős ember, s ha az infrastruktúra adott a településen a tanfolyamokhoz, a könyvtárosok pedig vállalják az odautazást, s még szerződése is van a városi, megyei könyvtárnak a településsel (faluvál) annak könyvtári ellátásáról, így már minden feltétel adott lehet ahhoz, hogy még több, városon kívül élő idős ember is megismerkedjen az internet nyújtotta lehetőségekkel.

A kérdőív utolsó kérdéseinél arra voltam kíváncsi, hogy milyen tartalma van az internetes tanfolyamoknak, volt-e már igény haladó szintű képzésre, tartottak-e már ilyent, illetve ha az igény jelentkezett, miért nem valósult meg, volt-e aki lemorzsolódott, kapnak-e „házi feladatot” a tanulók, vannak-e visszajelzések, hogy milyen sikerességgel tudják hasznosítani a tanfolyamon hallottakat, tanultakat.

A válaszoló könyvtárak mindegyike fontosnak tartja a minimális számítógéphasználati ismeretek oktatását, a levelezőprogramok, az internetes keresőprogramok használatának tanítását. Kevesen jelölték be a Magyarország.hu kormányzati portál opciót. Ennek valószínűleg az az oka, hogy a kérdőívet kitöltőket arra kértem, hogy alapfokú képzésre gondolva válaszoljanak a kérdésre.

A következő kérdésnél néhány időseknek szóló internetes oldal elérhetőségét soroltam fel. Arra kértem a kitöltést vállaló kollégákat, hogy jelöljék be, hogy ismerik-e az időseknek szóló oldalakat?

Legtöbben, a válaszolók 67 %-a az Ötvenentul.hu - Egy korosztály találkozóhelye (www.otvenentul.hu) site-ot ismerik, legkevésbé ismert könyvtárosok körében az Indiánnyar (www.indiannyar.hu) elnevezésű oldal. Ennek oka lehet az, hogy az indiannyar.hu oldal nagyon sok direkt reklámot tartalmaz.

Az „Indítottak már haladó szintű tanfolyamot?” kérdésre 36 könyvtárból 25-en válaszolták, hogy még nem. Őket a továbbiakban arról kérdeztem, hogy lenne-e igény az alapszintű tanfolyamokon elsajátított ismeretek bővítésére. Erre a kérdésre 11-en válaszoltak igennel. S hogy mi az oka, hogy ezidáig nem volt ilyen jellegű tanfolyam, a következő válaszokat adták a kollégák: „kevés volt a jelentkező, oktató hiánya”, „nem volt kolléga, aki vállalta volna”, „elavult számítógépek”, „haladó szint értelmezése a tanfolyamra jelentkezők között”, „időhiány”, „összevontuk az alapszintű tanfolyammal”.

A „Volt aki (akik) időközben feladta(k) a tanulást, lemorzsolódtak?” kérdésre érkezett válaszok megoszlása: 22 igen és 14 nem. Felmerül a kérdés, ahol történt lemorzsolódás, ott a könyvtáros utánament-e az okoknak, ami rajta múlt, azon próbált, akart-e változtatni.

A „Házi feladatot adnak tanulóiknak?” kérdésre érkezett válaszok szinte egyenlő arányban oszlanak meg a három lehetséges eset között: 12-en választották igen, szinte minden alkalommal (egy tanfolyamon belüli alkalmakra gondolva), 14-en az igen, ritkán opciót s 10-en a nemet.

A felmérés utolsó kérdésében arról érdeklődtem, hogy a könyvtárosok kapnak-e tanulóiktól visszajelzést arról, hogy a tanfolyamon elsajátított ismereteket hol, hogyan hasznosítják. Itt csak egy „szűk” igennel válaszoltak a kollégák.

A kérdőívem kérdései alapvetően a jelenlegi helyzet felmérésére vonatkoztak, illetve rákérdeztem a haladó képzéssel kapcsolatos tervekre. Összefoglalóan megállapítható, hogy az időskorúak internetes oktatása zajlik, mégpedig véleményem szerint megfelelő, elfogadható színvonalon. Erre enged következtetni, hogy 49 könyvtárból 36 könyvtár indít ilyen jellegű tanfolyamot, a tanfolyamon az internetes „alaptudnivalókat” megtanítják az résztvevőknek. A kérdésekre kapott válaszok értékelésekor felmerült bennem több olyan lehetőség, amivel a tanfolyamok ismertsége, látogatottsága, színvonala növelhető lenne:

- A tanfolyamok szélesebb körű meghirdetése: szórólapok elhelyezése az időskorúak által gyakrabban látogatott állami, önkormányzati szerveknél, a tanfolyamon már résztvevők felkérése a tanfolyam ajánlására, plakátok, szórólapok elhelyezése aktív időskorúak által látogatott más eseményeken (pl. színházbérlet mellé).
- Időskorúak oktatását szervező könyvtárak közötti információ-áramlás javítása: egymás oktatási tematikájának megismerése, oktatási segédanyagok megosztása egymás között.
- Külső helyszíni oktatás kiterjesztése: jelentős potenciál látszik a külső helyszíni oktatások megszervezésébe, tekintettel arra, hogy a feltételek számos helyen adottak (faluház internet hozzáféréssel), az igény pedig egyre nagyobb (például a falvakban lakó időskorúak is igénylik a kapcsolattartás új formáinak megismerését).

- A tanfolyamok következő szintjének megtervezése. A kérdőíves felmérésem arra enged következtetni, hogy van még teendő az alapfokú internetes oktatás terén, de nem szabad megfelelkezni a továbblépés irányáról sem. Mielőtt a haladó oktatás bevezetését tervezzük, úgy gondolom, hogy érdemes lenne egy follow-up jellegű oktatás szervezésével továbblépni. A célcsoport az alaptanfolyamon már résztvevők lennének és a follow-up tanfolyam egy rövid emlékeztető oktatás lenne, amely alapvetően a résztvevők kérdéseinek megválaszolására koncentrálna.

Összefoglalás

Magyarországnak fel kell zárkóznia az Európai Unió élethosszig tartó tanulás programjához, különösen az idősek oktatásának tekintetében. Ami az infrastrukturális háttérrel illeti, ombudsmani állásfoglalás⁶ is felhívja a kormány figyelmét az egész életen át tartó tanulás intézményeinek rendszerszerű működtetésére, a lemaradás csökkentésére.

Az intézményrendszerbe bele kell tartoznia az idősek oktatásával foglalkozók képzésének is, mivel a szakirodalom egyértelműen igazolja, hogy az időskorúak tanulása eltér a korábbi életkori szakaszokétól, így oktatásuk is másfajta felkészültséget, elméleti háttérrel, módszertant igényel. Fontos lenne, hogy az idősekkel már kapcsolatban lévő intézmények szakemberei (tehát már valamilyen területen szakképzett, hozzáértő emberei, pl. a könyvtárosok) kaphassanak ilyen jellegű továbbképzést.

Kérdőíves felmérésem alapján bebizonyosodott, hogy a könyvtárak a változó igényekhez igazodva önként vállalt küldetést teljesítenek azzal, hogy bekapcsolódnak az idősek internethasználati oktatásába. Érdekes, hogy annak ellenére, hogy ezek a tanfolyamok egymástól függetlenül, külön-külön indultak el, meglepően nagy hasonlóságot mutatnak a felhasznált könyvtári infrastruktúra és a humán erőforrás tekintetében. Az időskorúak oktatását szervező könyvtárak között az információ áramlását, a tapasztalatok birtokában a „jó gyakorlatok” elterjesztését, átvételét célszerű lenne megszervezni. Mivel a könyvtárak biztosítani tudják a helyet, az eszközöket, a szakembereket és már léteznek, érdemes lenne elgondolkodni az iskolán kívüli oktatásban, különösen az idősek oktatásában játszott szerepük növelésén.

Kovácsné Pacsai Edit

⁶ Az ombudsman az időskorúak képzési lehetőségeiről.

<http://www.obh.hu/allam/aktualis/htm/kozlemeny20101222_1.htm> [Letöltve: 2012-05-10]